СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

КАТЕДРА „СТАТИСТИКА И ПРИЛОЖНА МАТЕМАТИКА“

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Красимира Славева – Ръководител на проекта
Доц. д-р Пламен Петков – Ръководител катедра „Статистика и приложна математика“
Доц. д-р Стела Касабова
Гл. ас. д-р Ваня Ганева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Поля Ангелова

Членове:
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Стела Касабова
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Екатерина Тошева
Доц. д-р Атанас Атанасов

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1892-7

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В БЪЛГАРИЯ

НЕОБХОДИМО ЛИ Е НОВО ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА – ЗАЩО, КАК И КОГА?
Борислав Борисов, проф. дн 7

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА, НАСТЪПИЛИ В СЛЕДСТВИЕ ПАНДЕМИЧНАТА КРИЗИСНА ОБСТАНОВКА
Венелин Терзиев, инж., проф., дн 15

ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ИНВЕСТИЦИИТЕ ВЪВ ФОКУСА НА ПЛАНОВЕТЕ ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (ПО ПРИМЕРА НА БЕЛЕНЕ И ПОРДИМ)
Андрей Захариев, проф. д-р, Стоян Проданов, проф. д-р, Анелия Радулова, доц. д-р, Силвия Заркова, д-р, Борислав Лазаров, докторант 32

ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПЕРИФЕРНИТЕ РАЙОНИ
Маргарита Богданова, проф. д-р 42

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИ ОЦЕНКАТА НА БЕДНОСТТА В БЪЛГАРИЯ
Поля Ангелова, проф. д-р..... 50

ИНТЕГРИРАНОТО ПЛАНИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
Евелина Парашкевова, доц. д-р..... 59

ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Камен Петров, доц. д-р..... 68

РЕГИОНАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ – АЛТЕРНАТИВИ МЕЖДУ СЕВЕРА И ЮГА
Камен Петров, доц. д-р, Радослав Костев, докторант..... 77

АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧИЯТА В КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Красимира Славева, доц. д-р..... 85

ЛОГИСТИЧНИТЕ ВЕРИГИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТЕРИТОРИАЛНА КОХЕЗИЯ
Маруся Линкова, доц. д-р, Елица Лазарова, гл. ас. д-р..... 97

ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ В БЪЛГАРСКАТА СИСТЕМА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ С КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ
Пламен Петков, доц. д-р, Елеонора Минева-Димитрова, ас. д-р..... 105

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ДОХОДИТЕ И АСОРТИМЕНТНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Симеонка Петрова, доц. д-р..... 115

БИЗНЕС СРЕДАТА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Стела Касабова, доц. д-р..... 122

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ ЧРЕЗ ПРОМЕНИ В АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНОТО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА
Тихомир Личев, доц. д-р, Катя Личева, доц. д-р..... 130

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА РАЗЛИЧИЯТА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Христо Сирашки, доц. д-р..... 138

ПАРТНЬОРСТВО В УПРАВЛЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ
Десислава Алексиева, гл. ас. д-р..... 146

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ
Методи Иванов, гл. ас. д-р 153

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ И ИЗМЕРЕНИЯ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ НА БПЦ
Петкан Илиев, гл. ас, д-р..... 161

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ МЕГАПОЛИС В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ ОАЗИСИТЕ В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ
Петя Василева, гл. ас. д-р..... 173

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В НАПОЯВАНАТА ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Радка Ненова, гл. ас. д-р..... 181

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ
Таня Тодорова, гл. ас. д-р 190

РЕГИОНАЛНИ АСИМЕТРИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)
Юлиян Господинов, гл. ас. д-р 197

СЪПОСТАВИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДУСТРИЯТА В СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Явор Станев, гл. ас. д-р 205

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В БЪЛГАРИЯ

ВРЪЗКАТА “УРБАНИЗАЦИЯ - ПОТРЕБНОСТИ ОТ ЗДРАВЕ И ЗДРАВОСЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ”. МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ
Анастасия Марчева, доц. д-р 213

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В ОБЛАСТ ПЛЕВЕН
Галина Тодорова, доц. д-р 220

ОТНОСНО НЯКОИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ДАННИ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ ИНОВАЦИОННИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Искра Пантелеева, доц. д-р 228

МАЩАБИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ФИНАНСОВИ АГРОПАЗАРИ
Любомир Любенов, доц. д-р, Анелия Любенова, д-р 237

ОПЕРАТИВЕН КОНТРОЛИНГ ВЪВ ФИРМАТА
Людмил Б. Кръстев, доц. д-р 247

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА
Маргарита Шопова, доц. д-р, Тихомир Върбанов, гл. ас. д-р, Евгени Овчинников, ас. д-р 254

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РАЗВИТИЕ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Марина Николова, доц. д-р 263

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДОПЪЛНЕНИЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Николай Нинов, доц. д-р 273

БИЗНЕС СРЕДАТА И ПИВОВАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ
Сергей Найденов, доц. д-р 282

СОЦИАЛНОТО НЕРАВЕНСТВО – КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА И ИЗМЕРВАНЕ
Ваня Ганева, гл. ас. д-р 290

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19
Емил Николов, гл. ас. д-р 298

СТАТИСТИЧЕСКО ИЗУЧАВАНЕ НА ЗАСТРАХОВКА „КАРГО“ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2010-2019 Г. – СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
Милен Митков, гл.ас. д-р 306

УВЕЛИЧАВАНЕ НЕДОСТИГА НА РАБОТНА СИЛА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
Милена Владимирова, гл. ас. дм 316

УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА СОЦИАЛНА ПРОГРАМА
Иванка Янкова, докторант 323

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В ЕВРОПА

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: THE VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.), Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student, Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.), Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD, Tadija Djukić, Full professor, PhD..... 358

РЕГИОНАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19, НА ПРИМЕРЕ МОЛДОВЫ, БОЛГАРИИ И РУМЫНИИ (MD, BG, RO)
Эдуард Хырбу, доц. к.э.н. 366

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ..... 373

CONTENTS

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN BULGARIA

IS A NEW TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY NEEDED – WHY, HOW AND WHEN
Borislav Borisov, Prof. DSc..... 7

REGIONAL DIFFERENCES ON THE LABOR MARKET AS A RESULT OF THE PANDEMIC CRISIS
Venelin Terziev, Eng., Prof, DSc..... 15

TRANSPORT CONNECTIONS AND INVESTMENTS IN THE FOCUS OF THE PLANS FOR INTEGRATED DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA (ON THE EXAMPLE OF BELENE AND PORDIM)
Andrey Zahariev, Prof. PhD., Stoyan Prodanov, Prof. PhD., Anelia Radulova, Assoc. Prof. PhD., Silvia Zarkova, Ph.D., Borislav Lazarov, PhD Student..... 32

POLICIES FOR PERIPHERAL REGIONS DEVELOPMENT
Margarita Bogdanova, Prof. PhD..... 42

REGIONAL DIFFERENCES AND TRENDS IN EVALUATION OF POVERTY IN BULGARIA
Polya Angelova, Prof. PhD..... 50

INTEGRATED PLANNING AS A TOOL FOR OVERCOMING REGIONAL DIFFERENCES
Evelina Parashkevova, Assoc. Prof. PhD..... 59

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF BULGARIA AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD..... 68

REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN BULGARIA - ALTERNATIVES BETWEEN THE NORTH AND THE SOUTH
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD, Radoslav Kostev, PhD Student..... 77

ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN KEY INDICATORS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH AND SOUTH BULGARIA
Krasimira Slaveva, Assoc. Prof. PhD..... 85

LOGISTICS CHAINS AS A TOOL FOR TERRITORIAL COHESION
Marusya Linkova, Assoc. Prof. PhD,
Elitsa Lazarova, Chief. Assist. Prof. PhD 97

STUDY OF REGIONAL DIFFERENTIATION IN THE BULGARIAN HIGHER EDUCATION SYSTEM WITH CLUSTER ANALYSIS
Plamen Petkov, Assoc. Prof. PhD,
Eleonora Mineva-Dimitrova, Assist. Prof. PhD 105

REGIONAL DIFFERENCES IN INCOME AND ASSORTMENT CONSUMPTION OF HOUSEHOLDS IN BULGARIA
Simeonka Petrova, Assoc. Prof. PhD 115

BUSINESS ENVIRONMENT AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Stela Kasabova, Assoc. Prof. PhD 122

OPPORTUNITIES FOR REDUCING REGIONAL IMBALANCES THROUGH CHANGES IN THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY
Tihomir Lichev, Assoc. Prof. PhD, Katya Licheva, Assoc. Prof. PhD 130

PROFESSIONAL TRAINING - A KEY FACTOR FOR GET OVER THE DIFFERENCES BETWEEN NORTHERN AND SOUTH BULGARIA
Histo Sirashki, Assoc. Prof. PhD 138

THE PARTNERSHIP IN MANAGING REGIONAL IMBALANCES
Desislava Aleksieva, Chief. Assist. Prof. PhD..... 146

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN SMALL MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA: TRENDS AND PERSPECTIVES
Metodi Ivanov, Chief. Assist. Prof. PhD 153

REGIONAL ASPECTS AND DIMENSIONS OF THE SOCIO-ECONOMIC ACTIVITY OF THE BOC
Petkan Iliev, Chief. Assist. Prof. PhD 161

THE SOCIO-ECONOMIC MEGAPOLIS IN SOUTH BULGARIA AGAINST THE OASIS IN NORTHERN BULGARIA
Petya Vasileva, Chief. Assist. Prof. PhD 173

REGIONAL DIFFERENCES IN IRRIGATED ARABLE LAND BETWEEN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA
Radka Nenova, Chief. Assist. Prof. PhD..... 181

STATISTIC MEASUREMENT OF REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITY BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA
Tanya Todorova, Chief. Assist. Prof. PhD 190

REGIONAL ASYMMETRES IN PROJECT MANAGEMENT IN BULGARIA (2014-2020)
Yuliyan Gospodinov, Chief. Assist. Prof. PhD 197

COMPARATIVE ANALYSIS OF INDUSTRY IN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA.
Yavor Stanev, Chief. Assist. Prof. PhD 205

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN BULGARIA

THE "URBANIZATION – HEALTH AND HEALTHY LIFESTYLE" RELATIONSHIP. MEASUREMENT METHODS
Anastasiya Marcheva, Assoc. Prof. PhD 213

CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET IN PLEVEN DISTRICT
Galina Todorova, Assoc. Prof. PhD 220

REGARDING SOME MACROECONOMIC DATA – A PREREQUISITE FOR IDENTIFYING THE INNOVATIVE OPPORTUNITIES OF THE BULGARIAN ECONOMY
Iskra Panteleeva, Assoc. Prof. PhD 228

SCALE OF BULGARIAN AGRICULTURAL FINANCIAL MARKETS
Lyubomir Lyubenov, Assoc. Prof. PhD Anelia Lyubenova, PhD 237

OPERATIVE CONTROLLING IN THE FIRM
Lydmil Krastev, Assoc. Prof. PhD 247

OPPORTUNITIES FOR EVALUATING SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE WITHIN THE EUROPEAN PILLAR OF SOCIAL RIGHTS
Margarita Shopova, Assoc. Prof. PhD, Tihomir Varbanov, Chef Assist. Prof. PhD, Evgeni Ovchinnikov, Assist. Prof. PhD 254

PPORTUNITIES AND CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN BULGARIA
Marina Nikolova, Assoc. Prof. PhD 263

„FOR" AND „AGAINST" THE ADDITION TO THE METHODOLOGY FOR DETERMINING THE POVERTY LINE IN BULGARIA
Nikolay Ninov, Assoc. Prof. PhD 273

THE BUSINESS ENVIRONMENT AND BREWERIES IN BULGARIA
Sergey Naydenov, Assoc. Prof. PhD..... 282

SOCIAL INEQUALITY – CONCEPTUAL FRAMEWORK AND MEASUREMENT
Vanya Ganeva, Chief Assist. Prof. PhD..... 290

CORPORATE SICIAL RESPONSIBILITY IT THE CONDITION OF COVID-19
Emil Nikolov, Chief Assist. Prof. PhD 298

STATISTICAL STUDY OF CARGO INSURANCE IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2010-2019 - MODERN DIMENSIONS
Milen Mitkov, Chief Assist. Prof. PhD..... 306

INCREASING THE LABOR SHORTAGES IN HEALTHCARE
Milena Vladimirova, Chief Assist. Prof. MD 316

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN SOCIAL AGENDA
Ivanka Yankova, PhD Student 323

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN EUROPE

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.),
Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student,
Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.),
Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD,
Tadija Djukić, Full professor, PhD 358

REGIONAL DIFFERENCES IN POPULATION BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC, AS EXEMPLIFIED BY MOLDOVA, BULGARIA AND ROMANIA (MD, BG, RO)
Eduad Hirbu. Assoc. Prof. PhD 366

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

ISBN 978-954-23-1892-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

РЕГИОНАЛНИ АСИМЕТРИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)

Юлиян Господинов, гл. ас. д-р
Катедра „Стратегическо планиране“,
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов
e-mail: y.gospodinov@uni-svishtov.bg

Резюме: *Съгласно чл. 26 от Закона за регионалното развитие, един от основните източници за финансиране на регионалното развитие са фондовете на Европейския съюз. Привличането на последните става по пътя на разработването на проектни предложения, тяхното оценяване и последващо изпълнение, при спазване на приложимата национална и европейска нормативна база. Настоящият доклад проследява практиката на управление на проекти, финансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове в България през периода 2014-септември 2020 г., като акцентира върху регионалните асиметрии на ниво община, област и регион за планиране по отношение броя на изпълняваните проекти, количеството на бенефициентите по отделните територии, както и размера на привлечения финансов ресурс.*

Ключови думи*: проект, Европейски съюз, Европейски структурни и инвестиционни фондове, бенефициент, безвъзмездна финансова помощ.*

JEL: *H27, O11, O18, O22, R11, R58.*

REGIONAL ASYMMETRES IN PROJECT MANAGEMENT IN BULGARIA (2014-2020)

Yuliyan Gospodinov, Chief. Assist. Prof. PhD
Department of Strategic Planning,
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
e-mail: y.gospodinov@uni-svishtov.bg

Abstract: *According to Art. 26 of the Regional Development Act, one of the main sources of financing the regional development are the European Union funds. They are available through the development of project proposals, their evaluation and subsequent implementation, in compliance with the applicable national and European regulations. This report studies the practice of project management financed by the European Structural and Investment Funds in Bulgaria in the period 2014-September 2020, focusing on regional asymmetries at the municipal, district and regional levels in terms of the number of implemented projects, number of the beneficiaries at regional level, as well as the amount of the attracted financial resources.*

Key words: *project, European Union, European Structural and Investment Funds, beneficiary, grant.*

JEL: *H27, O11, O18, O22, R11, R58.*

Законът за регионално развитие прокламира, че „Държавната политика за регионално развитие създава условия за балансирано и устойчиво интегрирано развитие на районите и общините...“, а като един от водещите ѝ принципи е „допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с ресурси от фондове на Европейския съюз...“ (ЗРР). Така проектите се нареждат до държавния и общинските бюджети, средствата на физически и юридически лица, международни финансови институции и други източници, определени със закон или с подзаконов нормативен акт, като канали, чрез които се осигурява финансов ресурс. Значението на проектното финансиране през последните две десетилетия у нас бележи устойчив тренд на постоянно нарастване, израз на което е не само приетият Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове, но и активността на множество заинтересовани страни, силният обществен интерес и ред други.

Още от приемането на страната ни в ЕС през 2007 г., България винаги е в ролята на догонваща средните европейски стандарти, в т.ч. БВП на човек от населението в PPS. Съгласно данните на Евростат, към 2019 г. показателят ни вече е 53% - все още крайно недостатъчно, но все пак повишаващ се устойчиво за последните 6 години.

Таблица 1

БВП на глава от населението в PPS за България
(ЕС 27 от 2020 г.=100%)

Година	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
България	47	48	49	50	51	53

Източник: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en

Несъмнено, свой принос за резултатите имат всички компоненти в микса, осигуряващ финансирането, но също така и активността, както и управленския, и административния капацитет на институциите, организациите, гражданите. Посочените данни са за национално ниво. Дали е налице балансираност по региони или силна асиметрия?

Таблица 2

БВП на глава от населението в PPS за България по райони за планиране NUTS 1 и NUTS 2 (ЕС 28=100%, 2017 г.)

Район за планиране	Процент
NUTS 1 BG3 Северна и югоизточна България	**38**
NUTS 2 BG31 Северозападен район	31
NUTS 2 BG32 Северен централен район	34
NUTS 2 BG33 Североизточен район	40
NUTS 2 BG34 Югоизточен район	43
NUTS 1 BG4 Югозападна и южна централна България	**62**
NUTS 2 BG41 Югозападен район	80
NUTS 2 BG42 Южен централен район	35

Източник: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/RCI/myregion/

Видно от данните, налице е ***силно изразена асиметрия***, като пет от общо шест района NUTS 2 са в рамките на 31-43%, а Югозападният регистрира 80% от средното за ЕС. На ниво NUTS 3 (по области) асиметрията е още по-силно изразена, като стойностите за 27 от общо 28 области варират от 22% за област Силистра до 60% за област Стара Загора, а област София-град е далеч напред със 105%.

Асиметрията е видна, но тя е резултат от действието на комплексни фактори, в т.ч. и европейското финансиране. Интерес за анализа представлява да се установи доколко има балансираност на практиката по управление на проекти на регионално ниво.

Информационна база на всички процеси, свързани с управлението и администрирането на проекти в страната, са основно Единният информационен портал на Европейските структурни и инвестиционни фондове (https://www.eufunds.bg) и Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020 (https://eumis2020.government.bg). При направена справка се установява текущото състояние по отношение брой проекти и договори, както и размера на финансовия ресурс по отделни програми.

Към края на м. септември 2020 г. от разработени общо 80 428 проекта са одобрени и сключени 36 557 споразумения. Договорените средства са в размер на 24 045,5 млн. лв., от които 16 805,0 млн. лв. с източник ЕС, като от тях реално разплатени са 8 403,8 млн. лв. (http://2020.eufunds.bg/bg/0/0/ProgrammeGroups?programmeGroupId=1 mkDAnsO7N8%3D). Дали са много или малко може да има много мнения, но има един обективен критерий, който позволява ясно ориентиране за напредъка или липсата на такъв. Това е размерът на средствата, внесени от България в бюджета на ЕС през периода 2014-2020, данните за които могат да се намерят в отчетите за изпълнението на държавния

бюджет на Република България (2014-2019 г.) и Закона за държавния бюджет на Република България за 2020 г.

Таблица 3

Вноска на България в бюджета на ЕС 2014-2020 (млн. лв.)

Година	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**Общо**
Вноска	954,9	946,4	859,5	888,2	1 083,4	1 193,1	1 397,4	**7 322,9**

Източник: https://www.minfin.bg/bg/883

Сравнението показва наличие на положително салдо от 1 080,9 млн. лв. между реално получените от ЕС суми и платените от България. От национален интерес е тази стойност да нарасне, за да се подпомогне развитието на регионите и страната, като цяло.

Представената дотук информация касае изпълнението на действащите в страната оперативни програми, но няма регионално измерение, не става ясно как и къде са съсредоточени средствата, има ли балансираност или съсредоточаване на големи суми на определени територии, докато други са почти незасегнати. Не става ясно и какъв брой са проектите по региони, области, дори общини, нито пък какъв е броят на бенефициентите на регионално и местно ниво.

Преди да се пристъпи към анализ на данните, трябва да се отбележи, че към септември 2020 г. ИСУН все още страда от някои важни системни проблеми, чието отстраняване отдавна е наложително:

- не е преодолян съществуващият и при базата данни за плановия период 2007-2013 г. проблем с липсата на яснота за огромен брой проекти, бенефициенти и средства, поради което сумата на частите не е равна на общата стойност (сумата от данните за практиката на общините в дадена област не е равна на стойността на областно ниво; сумата на областите в един район за планиране не е равна на стойността на регионално ниво; сумата от регионите е различна от стойността за страната). При предходния планов период това се обясняваше с наличието на съвместни проекти между бенефициенти от различни териториални структури, но дори и в такъв случай следва да се добави категория „Партньорски проекти“ или друга подобна, за да е ясно каква е обективната информация, а не да се усеща изкривяване на данните и съмнения за некоректност и недостоверност;

- информационният модул не предоставя възможност за обобщени справки в различни разрези. Разкриването на данни между различни териториални нива (община, област, район) или категории бенефициенти изисква сериозни ръчни действия, не е автоматизирано;

- все още не е интегрирана информацията за Програмата за развитие на селските райони и Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 с тази за Оперативните програми. В същото време, в обобщените справки за изпълнението те са включени в справката.

Таблица 4

Брой договори, бенефициенти и средства от ЕС (регионални аспекти) към 30.09.2020 г.

Район/област	**Договори** (бр.)	**БФП** (млн. лв.)	**Стойност** (млн. лв.)	**Бенефициенти** (бр.)
Северозападен район	**3 051**	**1 349,2**	**1 702,8**	**2 279**
Област Видин	299	159,3	184,6	214
Област Монтана	592	239,9	305,4	435
Област Враца	666	373,0	494,1	491
Област Плевен	945	389,2	489,2	726
Област Ловеч	561	159,9	200,2	437
Северен централен район	**3 116**	**974,2**	**1 233,0**	**2 545**
Област Габрово	602	155,2	197,9	492
Област Велико Търново	857	186,6	236,3	692
Област Русе	1027	387,4	497,6	893
Област Разград	333	88,7	101,6	246
Област Силистра	299	154,6	197,9	233
Североизточен район	**3 727**	**1 026,2**	**1 293,0**	**3 159**
Област Търговище	320	71,3	85,3	254
Област Шумен	568	213,4	275,4	465
Област Варна	2 265	508,8	640,8	1 994
Област Добрич	567	218,1	276,7	451
Югозападен район	**11 629**	**4 765,5**	**6 446,5**	**10 600**
Област Благоевград	1 565	1 071,5	1 150,5	1 335
Област Кюстендил	523	132,9	167,9	442
Област Перник	301	148,3	192,0	238
Област София-град	8 507	2 477,2	3 283,9	8 068
Област София област	726	237,9	306,8	541
Южен централен район	**5 507**	**1 745,6**	**2 213,7**	**4 614**
Област Кърджали	478	172,7	203,0	359
Област Хасково	864	192,1	226,9	721
Област Смолян	480	245,7	293,6	366
Област Пловдив	2 768	836,5	1 116,2	2 453
Област Пазарджик	915	240,7	312,2	727
Югоизточен район	**3 696**	**2 166,1**	**2 877,5**	**3 190**
Област Стара Загора	1 010	405,4	516,6	875
Област Ямбол	394	164,8	210,7	303
Област Сливен	553	213,8	275,4	478
Област Бургас	1 736	765,9	1 005,2	1 546

Източник: http://2020.eufunds.bg/bg/0/0/PlanningRegions

Поглеждайки към данните в таблица 4, няма как да не забележим, че един от районите изпъква съществено над останалите по всички показатели - Югозападният.

По показателя **брой договори** четири от общо шест региона показват сходни стойности (3 051 бр. за СЗР, 3 116 бр. за СЦР, 3 727 бр. СИР и 3 696 бр. ЮИР). Значително повече са договорите в Южния централен район (5 507 бр.), а двойно повече от него - тези в Югозападния (11 629 бр.). На ниво NUTS 3 (по области) броят им е най-нисък в областите Видин и Силистра (по 299 бр.), общо 7 области регистрират над 1 000 договора, най-много много - София-град (8 507 бр.). Обобщавайки, можем да отбележим наличието на ***силна асиметрия*** по този показател.

По отношение **размера на безвъзмездната финансова помощ и общата стойност на средствата от ЕС**, също на налице съществени различия в отделните териториални единици. Значителен е превесът в южните част от страната, почти двойно, отколкото регистрират северните, като силно откроващ се отново е Югозападният район. На ниво NUTS 3, най-ниски стойности се наблюдават в областите Търговище и Разград. Четири от областите, всички те в Южна България (София-град, Благоевград, Пловдив и Бургас), отчитат стойности на проектите над 1 млрд. лв. В обобщение, се установява ***силна асиметрия*** по двата показателя.

Относно **броя на бенефициентите** ситуацията наподобява резултатите по първия изследван показател. Тук също четири региона имат близки стойности (2 279 бр. за СЗР, 2 545 бр. за СЦР, 3 159 бр. СИР и 3 190 бр. ЮИР). Значително повече са договорите в Южния централен район (4 614 бр.), а двойно повече от него - тези в Югозападния (10 600 бр.). На ниво NUTS 3, най-малко са бенефициентите в областите Видин, Силистра, Перник, Разград и Търговище (от 214 до 254 бр.). В пет от областите (София-град, Пловдив, Варна, Бургас и Благоевград) броят на спечелилите проекти организации надхвърля 1 000. Отчитаме ***значителна асиметрия*** и по този показател.

Интересни данни се наблюдават на ниво LAU 1 (по общини), доколкото кандидатстването и последващото изпълнение на проекти е в основната си част самостоятелна дейност, освен когато става въпрос за партньорски проекти. Тук следва да направим уточнението, че проекти имат право да разработват организации от всички сектори на икономиката (публичен, бизнес и неправителствен), така че резултатите да-

леч надхвърлят резултатите от дейността на общинските администрации, а включват бенефициенти от всички категории лица, по всички програми за финансиране.

С оглед установяване балансираността/асиметрията на общинско ниво, ще обобщим данните от ИСУН по два показателя:

- брой сключени договори;
- обща стойност на договорите.

Таблица 5

Разпределение на общините по брой договори и обща стойност (към 30.09.2020 г.)

Критерий	**1-10**	**11-50**	**51-100**	**101-500**	**501-1 000**	**над 1 000**
Брой общини	35	149	35	39	4	3

Източник: http://2020.eufunds.bg/bg/0/0/PlanningRegions

Анализът на информацията в публичния модул на ИСУН показва, че над половината от общините в България имат сключени между 11 и 50 договора (бенефициенти от публичния, бизнес и неправителствения сектори). В дъното на класацията са 35 общини, в които има сключени до 10 договора. На другия полюс са 7 общини, които регистрират над 501 договора, в т.ч. три с над 1 001 споразумения (8 507 бр. в София, 1 910 бр. във Варна и 1 838 бр. в Пловдив). Потвърждава се изводът за ***силна регионална асиметрия***.

Таблица 6

Разпределение на общините по обща стойност на проектите (в млн. лв., към 30.09.2020 г.)

Критерий	**1-10**	**11-50**	**51-100**	**101-500**	**501-1 000**	**над 1 000**
Брой общини	152	78	20	14	0	1

Източник: http://2020.eufunds.bg/bg/0/0/PlanningRegions

Видно от данните в таблицата, преобладаващата част от територията на страната (152 от 265 общини) е успяла да привлече до 10 млн. лв. от ЕСИФ. Малко по-добри резултати реализират 78 общини, в които ресурсът е между 11 и 50 млн. лв. 34 територии от ниво LAU 1 са успели да привлекат между 51 и 500 млн. лв., а само една (София-град) - над 1 млрд. лв. (всъщност, около 3,283 млрд. лв.). Изводът е очевиден - отново ***асиметрия***.

Заключение (Изводи)

Изследването установи, че в страната съществува ярко изразена асиметрия на регионално ниво, в т.ч. и по отношение практиката по управление на проекти от ЕСИФ през плановия период 2014-2020 г. Нито един от показателите не доказа наличие на балансираност - нито по отношение броя на проектите, нито по броя на бенефициентите, още повече относно размера на привлечения финансов ресурс. Факт е, че достъп до средства с източник ЕС имат всички категории заинтересовани страни от публичния, бизнес и неправителствен сектори. За да може да се възползват от него, обаче, те следва да разработят проекти. Активните, компетентните и инициативните лица имат възможност да използват този ресурс за подпомагане на своята дейност, което носи ползи и по отношение на регионалното развитие. Пропускането на възможности, неразбирането на същността на проектното финансиране, неумението да се разработват и управляват проекти има отрицателно въздействие върху постигането целите на развитието, подобряване на икономическото състояние, решаване на социални и екологични въпроси, облагородяване на територията и повишаване качеството на живот.

ЛИТЕРАТУРА

Закон за регионалното развитие

Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове

https://ec.europa.eu/eurostat/cache/RCI/myregion/

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en

https://eumis2020.government.bg

https://www.eufunds.bg

http://2020.eufunds.bg/bg/0/0/PlanningRegions

http://2020.eufunds.bg/bg/0/0/ProgrammeGroups?programmeGroupId=1mkDAnsO7N8%3D

https://www.minfin.bg/bg/883